

ΠΕ.Κ.Ε.Σ.
Κρήτης

Παράλληλα Κείμενα για τα
Αρχαία Ελληνικά Ο.Π. Β΄
Λυκείου

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΜΠΕΛΑΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ02

ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
Αντί Προλόγου	3
Προοίμιον 1-3	4
Πίστεις 4-8	6
Πρόθεσις & Διήγησις 9-19	9
Ἐπίλογος 20-21	15
Κείμενα από τη βιβλιογραφία	17
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	19
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 1ο	19
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 2ο	21

Αντί Προλόγου

Αγαπητοί/ές συνάδελφοι

Σε εφαρμογή της εγκυκλίου με **Αρ. Πρωτ. 169626/Δ2 Αθήνα, 11-10-2018** και της αναμενόμενης έκδοσης σχετικού Π.Δ. κατά την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών Ο.Π. Β΄ Λυκείου **δίνεται παράλληλο κείμενο στη νέα ελληνική, διδαγμένο ή αδιάδακτο, από την αρχαία ή νεότερη ελληνική γραμματεία**, και οι μαθητές/τριες καλούνται να απαντήσουν σε μία (1) ερώτηση ερμηνευτική, με την οποία ζητείται να συγκρίνουν το παράλληλο με το πρωτότυπο κείμενο.

Προς αυτή την κατεύθυνση ανθολογήθηκαν κυρίως κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας αξιοποιώντας κατά κύριο λόγο:

- τις επισημάνσεις στο βιβλίο του εκπαιδευτικού
βλ. <http://ebooks.edu.gr/new/classcoursespdf.php?classcode=DSGL-B> σσ.103-128
- τα κριτήρια αξιολόγησης του ΚΕΕ
βλ. http://www.kee.gr/html/themata_main.php
- την εμπλουτισμένη έκδοση του σχολικού βιβλίου στη ψηφιακό σχολείο
βλ. <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-B124/636/4089,18653/>
- τα ερμηνευτικά σχόλια του σχολικού βιβλίου
- προσωπικές μελέτες

Τα συγκεκριμένα παράλληλα κείμενα μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο επαναλήψεων και πιστεύω πως θα διευκολύνουν το έργο σας κατά την αξιολόγηση των μαθητών και μαθητριών.

Τέλος, παραθέτω δύο ενδεικτικά κριτήρια αξιολόγησης για τις ενδοσχολικές εξετάσεις (δίωρη εξέταση), τα οποία είχαν παρουσιαστεί κατά την πρώτη συνάντησή μας.

Με εκτίμηση,

Ι.Π. Αμπελάς, Σ.Ε.Ε. κλ. ΠΕ02
για τη Δυτική Κρήτη

Σημ.: Σε όλα τα κείμενα διατηρούνται η ορθογραφία και οι μεταφραστικές επιλογές των συγγραφέων-μεταφραστών.

Προοίμιον 1-3

☞ Σύγκριση προοιμίων. Να αναζητηθούν ομοιότητες ή/και διαφορές (εκφραστικές, νοηματικές κλπ) στον τρόπο με τον οποίο ο ρήτορας επιδιώκει να κερδίσει την εύνοια και την προσοχή των ακροατών.

Λίγο ακόμα και θα εξέφραζα την ευγνωμοσύνη μου, μέλη της βουλής, στον κατηγορο, που μεθόδευσε εναντίον μου αυτή εδώ τη δίκη. Διότι ενώ προηγουμένως δεν είχα αφορμή για να λογοδοτήσω για τη ζωή μου, τώρα, εξαιτίας του, μου έχει δοθεί. Και θα προσπαθήσω με τον λόγο μου να αποδείξω αφενός ότι αυτός ψεύδεται, αφετέρου ότι εγώ έχω ζήσει έως τούτη την ημέρα με τρόπο που αξίζει έπαινο παρά φθόνο. Γιατί έχω την αίσθηση ότι μεθόδευσε αυτή εδώ τη δίκη εναντίον μου όχι για κάποιο άλλο λόγο, αλλά από φθόνο. Ωστόσο, ένας που φθονεί αυτούς που οι άλλοι τους οικτίρουν, από ποιά αχρειότητα νομίζετε ότι θα κρατηθεί μακριά ένα τέτοιο πρόσωπο; Γιατί αν βέβαια με συκοφαντεί για χρήματα—. Αν πάλι με εκδικείται ως εχθρό του, ψεύδεται. Γιατί λόγω της αχρειότητάς του ποτέ έως τώρα δεν τον είχα ούτε φίλο ούτε εχθρό. **Είναι ήδη σαφές, μέλη της βουλής, ότι με φθονεί, διότι, ενώ αντιμετωπίζω τέτοια συμφορά, είμαι πολίτης καλύτερος από αυτόν.** Διότι έχω την άποψη πως πρέπει, μέλη της βουλής, να θεραπεύει κανείς τα ελαττώματα του σώματος με τα προτερήματα της ψυχής. Γιατί αν η σκέψη μου εξισωθεί με τη συμφορά και ζήσω ανάλογα την υπόλοιπη ζωή μου, σε τί θα διαφέρω από αυτόν;

Λυσίας, Ὑπὲρ ἀδυνάτου, 1-3

Είναι πολύ δύσκολη η θέση μου, άνδρες δικαστές, σ' αυτήν εδώ τη δίκη, όταν αναλογισθώ ότι, εάν εγώ δεν τα πω τώρα καλά, όχι μόνον εγώ αλλά και ο πατέρας μου θα φανεί ότι είναι άδικος και θα στερηθώ όλα μου τα υπάρχοντα. **Είναι ανάγκη, λοιπόν, αν και δεν είμαι ικανός από τη φύση μου γι' αυτά, να βοηθήσω τον πατέρα μου και τον εαυτό μου έτσι, όπως θα μπορέσω.** Την προετοιμασία και την προθυμία των εχθρών τη βλέπετε και δεν πρέπει να πω τίποτε γι' αυτά· **τη δική μου, πάλι, απειρία όλοι την ξέρουν, όσοι με γνωρίζουν.** Θα ζητήσω, λοιπόν, από σας να μου κάνετε δίκαια και εύκολη χάρη, **να ακούσετε δηλαδή και μας με εύνοια, όπως και τους κατηγορούς.** Γιατί, είναι φυσικό ο **απολογούμενος να βρίσκεται σε μειονεκτικότερη θέση,** κι αν ακόμη τον ακούτε με την ίδια διάθεση. Γιατί αυτοί, επιβουλευόμενοι εμάς από καιρό, χωρίς να διατρέχουν κανένα κίνδυνο, «έστησαν» την κατηγορία, ενώ **εμείς αντιμετωπίζουμε αυτήν εδώ τη δίκη τρομοκρατημένοι, κατασυκοφαντημένοι και απειλούμενοι με το μεγαλύτερο κίνδυνο.** Είναι φυσικό, λοιπόν, να δείχνετε μεγαλύτερη εύνοια στους απολογούμενους (απ' ό,τι στους κατηγορούς).

Λυσίας, Ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων πρὸς τὸ Δημόσιον, 1-3

☞ *Με ποιον τρόπο και σε ποιο βαθμό επιβεβαιώνονται στο προοίμιο οι παρακάτω σκέψεις του Αριστοτέλη;*

Ο ρητορικός λόγος λειτουργεί πειστικά με τρεις τρόπους: άλλοτε μέσω του **χαρακτήρα του ρήτορα**, άλλοτε **μέσω της συγκεκριμένης διάθεσης** που δημιουργεί στην ψυχή του ακροατή και άλλοτε **με τα αποδεικτικά ή φαινομενικά αποδεικτικά επιχειρήματα** που περιέχει ο ίδιος. Με τον χαρακτήρα του ο ρήτορας πείθει όταν μιλάει με τέτοιο τρόπο ώστε ο λόγος του να τον κάνει αξιόπιστο· **γιατί στους έντιμους ανθρώπους χαρίζουμε σε μεγαλύτερο βαθμό και με περισσότερη προθυμία την εμπιστοσύνη μας** για όλα, βέβαια, εν γένει, τα θέματα, **κατά τρόπο όμως απόλυτο για τα θέματα στα οποία δεν υπάρχει βεβαιότητα και μας αφήνουν περιθώρια αμφιβολίας**. Και αυτό όμως **πρέπει να προκύπτει από τον λόγο και όχι να είναι το αποτέλεσμα μιας καλής ιδέας που έχουμε από πριν** για τον ρήτορα·

Αριστοτέλης, Περί ρητορικής 1356α

Η ουσιαστικότερη λοιπόν λειτουργία του προοιμίου, το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του, είναι αυτό: να δηλώσει προς τα πού θα κατευθυνθεί ο λόγος (γι' αυτό και, αν το πράγμα είναι φανερό από μόνο του και το θέμα δεν είναι ιδιαίτερα σημαντικό, το προοίμιο δεν χρειάζεται καθόλου). Όλες οι άλλες μορφές προοιμίου που χρησιμοποιούν οι ρήτορες δεν είναι παρά θεραπευτικά μέσα και ταιριάζουν σε όλα τα είδη λόγου. Αυτά έχουν να κάνουν με τον ομιλητή, με τον ακροατή, με το θέμα, με τον αντίδικο: με τον ομιλητή και με τον αντίδικο του όσα σχετίζονται με κάποια κατηγορία, είτε για να την αποκρούσει είτε για να τη διατυπώσει — φυσικά δεν είναι το ίδιο: **αν ο ομιλητής είναι κατηγορούμενος και υπερασπίζεται τον εαυτό του, πρέπει να αρχίσει με την απόκρουση της κατηγορίας**, ενώ αν είναι κατήγορος, πρέπει να διατυπώσει την κατηγορία στον επίλογό του. **Ο λόγος είναι φανερός: αυτός που υπερασπίζεται τον εαυτό του, είναι ανάγκη, προκειμένου να παρουσιάσει τον εαυτό του στο δικαστήριο, να βγάλει από τη μέση όλα τα εμπόδια**, και άρα είναι υποχρεωμένος κιόλας από την αρχή να αναιρέσει την κατηγορία· αυτός όμως που θέλει να διατυπώσει μια κατηγορία πρέπει να τη διατυπώσει στο τέλος, για να τη θυμάται ο ακροατής καλύτερα. Με τον ακροατή, πάλι, έχουν να κάνουν όσα αποβλέπουν **στο να προκαλέσουν την εύνοιά του ή να διεγείρουν τα πάθη του, καμιά φορά και στο να τραβήξουν την προσοχή του ή να κάνουν το αντίθετο** — δεν συμφέρει, βλέπεις, να κάνει κανείς πάντοτε τον ακροατή του προσεκτικό· αυτός είναι και ο λόγος που πολλοί ρήτορες προσπαθούν να κάνουν τους ακροατές τους να γελάσουν.

Αριστοτέλης, Περί Ποιητικής, 1414a-b

☞ *Αξιοποιώντας στοιχεία από το πρωτότυπο κείμενο (§1-3) να επιβεβαιώσετε τις παρακάτω κρίσεις για τη ρητορική ικανότητα του Λυσία.*

Τα προοίμιά του (Λυσία) διακρίνονται για τη **ζωντάνια και την κίνηση που έχουν**· αυτή του την ικανότητα στα προοίμια θα μπορούσε να τη θαυμάσει κανείς,

προπάντων αν σκεφτεί ότι, ενώ έγραψε πάνω από διακόσιους δικανικούς λόγους, σε κανέναν από αυτούς δεν βρέθηκε να έχει γράψει ένα μη πειστικό προοίμιο ή να έχει χρησιμοποιήσει μια άσχετη με την υπόθεση αρχή ή να έχει ανατρέξει στα ίδια επιχειρήματα ή να έχει καταφύγει στις ίδιες ιδέες. Κι όμως, αυτό το σφάλμα το έχουν διαπράξει άλλοι που έγραψαν λίγους λόγους, εννοώ το να χρησιμοποιούν τους ίδιους κοινούς τόπους· και να μην πω ότι και όλοι τους σχεδόν έκλεψαν από άλλους, χωρίς να ντρέπονται καθόλου γι' αυτό. Αντίθετα **ο Λυσίας είναι πρωτότυπος** σε κάθε λόγο του, σε ό, τι αφορά την αρχή και το προοίμιο, και ικανός να πετύχει οτιδήποτε θέλει· είτε **θέλει να κερδίσει την εύνοια ή την προσοχή του ακροατηρίου του είτε να το κάνει δεκτικό στους λόγους του, ποτέ δεν απέτυχε στον σκοπό του**. Όσον αφορά λοιπόν αυτό το μέρος του λόγου, ανακηρύσσω τον Λυσία πρώτο ή τουλάχιστον κατώτερο από κανέναν.

Διονύσιος Ἀλικαρνασσεύς, Περί τῶν ἀρχαίων ῥητόρων, Λυσίας, 17

Πίστεις 4-8

☞ Τα ιστορικά γεγονότα από τον Απρίλιο του 405 π.Χ. έως το φθινόπωρο του 404 π.Χ. (ναυμαχία στους Αιγός Ποταμούς, καθαίρεση των τειχών, η εγκαθίδρυση των 30 κλπ) μπορούν να συσχετιστούν με άλλες αρχαίες πηγές οι οποίες αναφέρονται σε αυτά όπως:

[Η καθαίρεση των τειχών]

Οι Λακεδαιμόνιοι όμως δήλωσαν ότι αρνούνται να υποδουλώσουν πόλη ελληνική που τόσες υπηρεσίες είχε προσφέρει τον καιρό του μεγαλύτερου κινδύνου που είχε απειλήσει ποτέ την Ελλάδα· δέχτηκαν λοιπόν να γίνει ειρήνη **με τον όρο ότι οι Αθηναίοι θα γκρεμίσουν τα Μακρά Τείχη και τα τείχη του Πειραιά**, θα παραδώσουν όλα τους τα πλοία εκτός από δώδεκα, θα φέρουν πίσω τους εξόριστους, θα 'χουν τους ίδιους εχθρούς και φίλους με τους Λακεδαιμονίους και θα εκστρατεύουν μαζί τους στη στεριά και στη θάλασσα, όπου τους οδηγούν αυτοί. (...) Την άλλη μέρα οι πρέσβεις ανέφεραν τους όρους που έβαζαν οι Λακεδαιμόνιοι για ειρήνη· στ' όνομα ολωνών μίλησε ο Θηραμένης, **λέγοντας ότι έπρεπε να εισακούσουν τους Λακεδαιμονίους και να γκρεμίσουν τα Τείχη**. Μερικοί αντιμίλησαν, η μεγάλη πλειοψηφία όμως τον επιδοκίμασε κι αποφάσισαν να δεχτούν την ειρήνη. Μετά απ' αυτά ο Λύσανδρος αγκυροβόλησε στον Πειραιά, οι εξόριστοι γύρισαν, **και βάλθηκαν με πολλήν όρεξη να γκρεμίζουν τα Τείχη, στους ήχους αυλού που έπαιζαν κορίτσια — νομίζοντας ότι από κείνη τη μέρα ελευθερωνόταν η Ελλάδα**.

Ξενοφῶν, Ἑλληνικά, 2.2.20/22-23

[Η εγκαθίδρυση των 30]

Γιατί το επόμενο έτος (το 404), όταν επώνυμος άρχοντας ήταν ο Αλέξιος, νικήθηκαν στη ναυμαχία των Αιγός Ποταμών, με αποτέλεσμα να κυριεύσει ο Λύσανδρος την

Αθήνα και να εγκαταστήσει στην εξουσία τους Τριάκοντα με τον εξής τρόπο: Ενώ είχαν συνάψει ειρήνη με τον όρο να εφαρμόσουν το προγονικό τους πολίτευμα, **οι δημοκρατικοί προσπαθούσαν να σώσουν τη δημοκρατία**, ενώ όσοι από τους ευγενείς ήταν μέλη των πολιτικών οργανώσεων καθώς και οι φυγάδες που είχαν επιστρέψει μετά την ειρήνη, **επιθυμούσαν να εγκατασταθεί ολιγαρχία**. Όσοι δεν μετείχαν σε καμιά οργάνωση και ως προς τα άλλα ανήκαν στην τάξη των ευγενών, **επιζητούσαν να εφαρμοστεί το προγονικό πολίτευμα**. Μεταξύ αυτών ήταν ο Αρχίνος, ο Άνυτος, ο Κλειτοφών, ο Φορμίσιος και πολλοί άλλοι και πρώτος-πρώτος ανάμεσά τους ο Θηραμένης. **Όταν, όμως, ο Λύσανδρος πήρε το μέρος των ολιγαρχικών, τρομοκρατημένος ο λαός αναγκάστηκε να σηκώσει το χέρι του υπέρ της ολιγαρχίας**. Το σχετικό ψήφισμα το συνέταξε ο Δρακοντίδης από την Αφίδανα.

Αριστοτέλης, Αθηναίων Πολιτεία, 34.2-3

[Η αλλαγή του καθεστώτος και η καχυποψία των 30]

Γι' αυτό ακριβώς δαπανούσα περισσότερα από όσα μου καθόριζε η πόλη, για να θεωρούμαι δηλαδή από σας και καλύτερος και, αν κάποτε μου συνέβαινε κάποια ατυχία, να την αντιπαλεύω (ενώπιόν σας) καλύτερα. **Όλα αυτά τα στερήθηκα στην ολιγαρχία**. Γιατί, δεν έκριναν άξιο να αναγνωρίζεται ευγνωμοσύνη σ' αυτούς που είχαν γίνει πρόξενοι κάποιου καλού για τη δημοκρατία, αλλά **τιμούσαν όσους είχαν διαπράξει πολλά κακά σε βάρος σας, γιατί αυτό το κριτήριο λάμβαναν υπόψη τους από μας (που είχαμε μείνει στην Αθήνα)**. Αφού αναλογιστείτε όλα αυτά, δεν πρέπει να θεωρείτε τους λόγους αυτών πιστευτούς αλλά να κρίνετε από τα έργα που έχει κάνει ο καθένας. Γιατί εγώ, άνδρες δικαστές, ούτε με τους τετρακόσιους μπλέχτηκα· Αλλιώς, όποιος θέλει από τους κατηγορούς, ας πάρει το λόγο και ας το αποδείξει· **ούτε πάλι, όταν ανέλαβαν οι τριάντα τύραννοι, κανείς θα αποδείξει ότι έγινα βουλευτής ή ανέλαβα κάποια δημόσια θέση**. Επομένως, αν, παρόλο που μου ήταν δυνατό να αναλάβω εξουσία, το αρνήθηκα, δικαιούμαι τώρα από σας να τιμηθώ· αν όμως **οι τότε ισχυροί με θεώρησαν ανάξιο να με καταστήσουν μέλος της εξουσίας**, πώς λοιπόν φανερότερα παρά έτσι θα μπορούσα να αποδείξω ότι οι κατήγοροι ψεύδονται;

Λυσίας, Δήμου Καταλύσεως Άπολογία 13-14

☞ *Αξιολόγηση της στάσης του Μαντίθεου απέναντι στο καθεστώς των 30. Ομοιότητες-Διαφορές.*

*[Ο ομιλητής στο απόσπασμα που ακολουθεί προσπαθεί κατά τη δοκιμασίαν του να αποδείξει ότι, **μολονότι παρέμεινε στην Αθήνα κατά την περίοδο της διακυβέρνησης των Τριάκοντα, δεν υπήρξε συνεργός ή ομοϊδεάτης τους.**]*

Ακόμη, άνδρες δικαστές, αξίζει να προβληματιστείτε και για τις άλλες μου πράξεις· **έδειξα δηλαδή τέτοια διαγωγή στις συμφορές της πόλης, ώστε, αν όλοι είχαν τις ίδιες απόψεις με εμένα, κανένας από σας δε θα είχε πάθει τίποτε**. Γιατί στην περίοδο της ολιγαρχίας **κανείς δε θα φανεί ότι οδηγήθηκε εξαιτίας μου στη**

φυλακή, ούτε ότι τιμωρήθηκε κανείς από τους εχθρούς, ούτε ότι ευεργετήθηκε κανείς από τους φίλους. Και αυτό δεν είναι άξιο θαυμασμού· γιατί, εκείνη την εποχή ήταν δύσκολο να κάνει κανείς καλό, αλλά **ήταν εύκολο, σ' όποιον ήθελε, να κάνει κακό.** Ούτε, πάλι, θα φανώ ότι συμπεριέλαβα κανέναν στον κατάλογο των μη Αθηναίων, ούτε ότι ζήτησα την εύνοια κάποιου δικαστή, ούτε ότι έγινα πλουσιότερος εκμεταλλευόμενος τις δικές σας συμφορές. Κι όμως, αν οργίζεσθε εναντίον των υπευθύνων γι' αυτές τις συμφορές, είναι λογικό να θεωρούνται από σας ανώτεροι αυτοί που δεν έχουν διαπράξει κανένα κακό. **Νομίζω ασφαλώς, άνδρες δικαστές, ότι έχω δείξει με τη μεγαλύτερη αξιοπιστία τα δημοκρατικά μου φρονήματα.** Εγώ που τότε **δεν παρασύρθηκα ποτέ, ενώ είχα τόσες πολλές προκλήσεις,** ασφαλώς τώρα θα προθυμοποιηθώ να είμαι πολύ πιο ενάρετος πολίτης, γιατί γνωρίζω καλά ότι, αν αδικήσω, αμέσως θα τιμωρηθώ. Συμπερασματικά είμαι αυτής της άποψης, στην ολιγαρχία δηλαδή να μην επιβουλεύομαι τα ξένα και στη δημοκρατία να διαθέτω πρόθυμα την περιουσία μου για το καλό της πόλης.

Λυσίας, Δήμου Καταλύσεως Άπολογία 15-17

☞ *Ο θεσμός της δοκιμασίας και η αξιοπιστία (;) του «σανιδίου».*

Αυτά κυρίως να εξετάσετε· κι εκείνο να αναλογιστείτε, ότι δηλαδή **αυτός που θέσπισε το νόμο για τη «δοκιμασία», τον θέσπισε κατεξοχήν για όσους άσκησαν εξουσία κατά τη διάρκεια της ολιγαρχίας,** πιστεύοντας πως είναι παρανοϊκό αν εκείνοι, εξαιτίας των οποίων καταλύθηκε η δημοκρατία, θα κυβερνήσουν πάλι στην ίδια την πόλη και θα γίνουν κυρίαρχοι, στους νόμους και στην πόλη, την οποία διοικώντας λίγο νωρίτερα, τόσο αισχρά και βάνουσα την έβλαψαν. **Ώστε πρέπει να μην «πάρτε στα αφήφιστα» τη διαδικασία της «δοκιμασίας» κι ούτε να υποβαθμίσετε την υπόθεση θεωρώντας την ασήμαντη,** αλλά να έχετε τα μάτια σας ορθάνοιχτα· γιατί, από τη σωστή άσκηση της εξουσίας από τον κάθε άρχοντα χωριστά σώζεται το πολίτευμα και η πόλη. Και αν εξεταζόταν τώρα για να εγκριθεί η εκλογή του ως βουλευτή ή διότι, **ανήκοντας αυτός στους υπεείς, την εποχή των τριάντα τυράννων είχε συμπεριληφθεί και γραφτεί το όνομά του στις ξύλινες πινακίδες, θα τον αποκλείατε (από το αξίωμα) χωρίς την ανάγκη παράστασης κατηγορού.** Τώρα, που αποδεικνύεται αναντίρρητα ότι όχι μόνο υπηρέτησε στην τάξη των ιππέων και όχι μόνο ότι χρημάτισε βουλευτής, αλλά ότι ήταν υπονομευτής της δημοκρατίας, **δεν θα κάνατε ανοησία, αν δείξετε ότι δεν έχετε την ίδια γνώμη γι' αυτόν;**

Λυσίας, Περί τῆς Εὐάνδρου δοκιμασίας 9-10

Το λεύκωμα στην αρχαία Ελλάδα ήταν πινακίδα δημόσιων ανακοινώσεων πολιτικών πραγμάτων. (...) Το λεύκωμα κατασκευαζόταν από **ξύλινη σανίδα ή ξύλινο πίνακα,** επιστρωμένο με σκληρή γύψο. Σύμφωνα με το αττικό δίκαιο, οι νόμοι έπρεπε να ανακοινώνονται σε λεύκωμα πριν συζητηθούν και ψηφιστούν ή

καταψηφιστούν. Ο Διογένης, όταν κάποτε είχε κακοποιηθεί από μεθυσμένους κατά την διάρκεια ενός συμποσίου, δημοσίευσε τα ονόματά τους σε λεύκωμα, το οποίο κρέμασε στο λαιμό του και περιφερόταν με αυτό στην πόλη. **Σύμφωνα με τον Δημοσθένη, η γραφή των λευκωμάτων δεν ήταν εύκολο να μεταποιηθεί, ή να σβηστεί, διότι η κατασκευή του λευκώματος γινόταν με «έγκαυση».**

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%B5%CF%8D%CE%BA%CF%89%CE%BC%CE%B1> (από την εμπλουτισμένη ηλεκτρονική έκδοση του σχολικού βιβλίου)

☞ *Κατηγοροποίηση των ένθυμημάτων. Εφαρμογή στο κείμενο.*

Δύο είδη ενθυμημάτων υπάρχουν: μερικά αποδεικνύουν ότι κατιτί είναι ή δεν είναι, κάποια άλλα ελέγχουν τα δύο αυτά είδη διαφέρουν μεταξύ τους όπως ο έλεγχος και ο συλλογισμός στη διαλεκτική. Στο αποδεικτικό ενθύμημα συνάγεται συμπέρασμα από προτάσεις που το περιεχόμενό τους είναι κοινής αποδοχής, ενώ στο ελεγκτικό ενθύμημα συνάγεται συμπέρασμα που δεν είναι αποδεκτό από τον αντίπαλο.

Αριστοτέλης, Περί ποιητικής, 1396b

Πρόθεσις & Διήγησις 9-19

☞ *Ο θεσμός της δοκιμασίας.*

Παλαιότερα δεν αναλάμβανε εξουσία όποιος αποδοκιμαζόταν από τη βουλή, αλλά τώρα μπορεί να κάνει έφεση στο δικαστήριο, του οποίου η απόφαση είναι τελεσίδικη. Όταν γίνεται η κρίση, ρωτούν: «**Ποιος είναι ο πατέρας σου και σε ποιον δήμο ανήκεις** και ποιος είναι ο πάππος σου, ποια η μητέρα σου και ποιος ο πατέρας της μητέρας σου και από ποιους δήμους;» Μετά τον ρωτούν αν συμμετέχει στη **λατρεία** του Πατρώου Απόλλωνα και του Ερκείου Δία και πού βρίσκονται τα ιερά τους. Ύστερα, αν έχει **οικογενειακούς τάφους** και πού βρίσκονται, έπειτα **αν φροντίζει τους γονείς του και αν πληρώνει τους φόρους και αν έχει υπηρετήσει τη θητεία του**. Αφού του απευθύνει (ο πρόεδρος) αυτές τις ερωτήσεις, του λέει: «Φώναξε τώρα μάρτυρες για όσα είπες». Και όταν παρουσιάσει τους μάρτυρές του, ρωτούν: «**Έχει κανείς κάποια κατηγορία εναντίον του;**» **Κι αν υπάρχει κάποιος κατηγορός, το δικαστήριο του δίνει το λόγο και μετά ο κατηγορούμενος απολογείται.** Ύστερα αποφασίζει η βουλή με ανάταση χεριών και στο δικαστήριο με ψήφο. Αν δεν παρουσιαστεί κατηγορός, γίνεται αμέσως η ψηφοφορία.

Αριστοτέλης, Αθηναίων Πολιτεία, 55.2-55.4

☞ *Οι καταστροφές εξαιτίας του Πελοποννησιακού πολέμου.*

Απ' όλα τα προηγούμενα πολεμικά γεγονότα, το μεγαλύτερο ήταν ο Περσικός πόλεμος, ο οποίος τερματίστηκε με δυο ναυμαχίες και δύο μάχες, ενώ ο σημερινός πόλεμος κράτησε παρά πολλά χρόνια και προκάλεσε τόσες συμφορές στην

Ελλάδα, όσες δεν είχε ποτέ πάθει σε ανάλογο χρονικό διάστημα. Ποτέ άλλοτε δεν κυριεύτηκαν και δεν καταστράφηκαν τόσες πολιτείες είτε από βαρβάρους είτε από Έλληνες που πολεμούσαν μεταξύ τους. Σε πολλές, μάλιστα, πολιτείες, αφού καταστράφηκαν, εγκαταστάθηκε καινούργιος πληθυσμός. Ποτέ άλλοτε δεν έγιναν τόσες εξορίες και δεν σκοτώθηκαν τόσοι άνθρωποι, είτε στον πόλεμο είτε σ' εμφυλίουσ παραγμούς. Εκτός απ' αυτό, πολλά από τα όσα αναφέρονται σε παλιές διηγήσεις, τα οποία όμως σπάνια επαληθεύονταν, έγιναν πιστευτά. Γιατί έγιναν πολλοί και καταστρεπτικοί σεισμοί και εκλείψεις ηλίου πολύ συχνότερες από όσες μπορούσαν να μνημονευτούν για τις παλιές εποχές. **Μεγάλες ξηρασίες σημειώθηκαν σε πολλά μέρη και προκάλεσαν λιμούς και τέλος η φοβερή επιδημία, που προξένησε μεγάλες βλάβες και καταστροφή.** Όλα αυτά έγιναν κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Θουκυδίδης, Ιστορία, Α23

☞ *Ο θεσμός της προίκας και η ιδιαίτερη σημασία της τόσο στην αρχαιοελληνική κοινωνία όσο και στα νεότερα χρόνια.*

Το βασικότερο αντικείμενο συζήτησης στο πλαίσιο της εγγύης (= της προφορικής συμφωνίας πριν τον γάμο) ήταν η προίκα, που αποτελούσε **το κύριο γνώρισμα ενός νόμιμου γάμου.** Ο πατέρας ήταν **υποχρεωμένος να δώσει στην κόρη του τουλάχιστον το 1/10 της περιουσίας του ως προίκα,** συνήθως σε χρήμα, οικιακά σκεύη, ρούχα, έπιπλα και κοσμήματα. Η ακίνητη περιουσία προοριζόταν για τα αγόρια, και με τον τρόπο αυτό περιοριζόταν, όσο ήταν δυνατό, ο κατακερματισμός της. **Η προίκα δεν αποτελούσε ιδιοκτησία του γαμπρού μετά το γάμο.** Αντίθετα, σε περίπτωση που αποφάσιζε να χωρίσει από τη σύζυγο του, είχε την υποχρέωση να την επιστρέψει στην οικογένεια της. Έτσι, **η προίκα λειτουργούσε και ως μέσο αποτροπής του διαζυγίου.**

Από το σχολικό βιβλίο «Κοινωνική και Πολιτική Οργάνωση στην Αρχαία Ελλάδα»

[Η προίκα]

Επειδή ένας κύκλος φαύλος προλήψεων κάνει το σύστημα των οικογενειών μας. Ο γονής, για να πανδρέψει τη θυγατέρα του, νομίζει να του είναι συγχωρημένο να 'βγάλει το προικιό της έως μέσα από τα σπλάγχνα της. Ενώ το θηλυκό εκείνο το τυραννεμένο, το κακοβλεμμένο, το υβρισμένο, δεν βλέπει άλλο μέσος ελευθερώσεως από τη σκλαβιά του παρά το γάμο!... Έτσι, η τυραννία γίνεται αιτία της απαιτήσεως της υπανδρείας, ενώ η απαίτηση τούτη γίνεται πάλιν αιτία της τυραννίας!... Εγώ πιστεύω ότι, αν εμεταχειριζόμεθα τες θυγατέρες μας με περσότερη αγάπη, το σπίτι μας ήθελε πάψει να είναι ωθηστικό για δαύτες. Τότες με το πνεύμα τους αναπτυγμένο καλύτερα, ήθελ' έχουνε γνώριση και πείρα του κόσμου, κι ερχόμενη η ώρα της υπανδρείας τους, ήθελ' έχουν υπομονή και γνώση διά να διαλέξουν το σύντροφό τους. Ήθελε δεχτούν εκείνον, οπού ήθελε κρίνουνε

κατάλληλον να κάμει την ευδαιμονίαν τους, και ήθελε απορρίψουν τον κερδοσκόπο που δεν ήθελε βλέπει σ' εδαύτες παρά το προικιό τους...

Ανδρέας Λασκαράτος, Τα μυστήρια της Κεφαλονιάς, απόσπασμα

☞ Στην §3 ο Μαντίθεος αναφέρεται με έμφαση στο **μετρίως βεβιωκώς**. Ποια στοιχεία από την ιδιωτική και δημόσια ζωή του επιβεβαιώνουν την παραπάνω ρήση του;

☞ Οι κακές συνήθειες της νεαρών Αθηναίων.

Γι' αυτό δεν σύχναζαν **οι νέοι σε μέρη τυχερών παιχνιδιών, ούτε σε χαμαιτυπεία με αυλητρίδες**, ούτε σε συγκεντρώσεις τέτοιου είδους όπου σήμερα περνούν την ημέρα τους, αλλά αφοσιώνονταν στις ασχολίες στις οποίες είχαν ταχθεί, όπου θαύμαζαν και ζήλευαν όσους πρώτευαν σ' αυτά. Τόσο πολύ απέφευγαν **την αγορά**, ώστε, και αν καμιά φορά αναγκάζονταν να περάσουν μέσα από αυτήν, όλοι έβλεπαν ότι το έκαναν με πολλή συστολή και σωφροσύνη. **Το να αντιμιλούν στους μεγαλύτερους ή να τους κοροϊδεύουν** το θεωρούσαν φοβερότερο από όσο φοβερό θεωρείται σήμερα η ανάρμοστη συμπεριφορά προς τους γονείς. Κανένας, ούτε καν καλός υπηρέτης, **θα τολμούσε να φάει ή να πιει ποτό σε καπηλειό**· γιατί φρόντιζαν να είναι σεμνοί και να μη **βωμολοχούν**. Ακόμη, αυτούς που αστειεύονταν και είχαν κάποιαν **ικανότητα να κοροϊδεύουν, όσους σήμερα αποκαλούν ευφυείς**, εκείνοι τους θεωρούσαν ανόητους. Κανείς ας μη νομίσει ότι διάκειμαι δυσμενώς προς όσους είναι σε νεαρή ηλικία. Γιατί δεν τους θεωρώ υπεύθυνους για όσα συμβαίνουν· εξάλλου, γνωρίζω καλά ότι οι περισσότεροι από αυτούς είναι ελάχιστα ευχαριστημένοι με αυτή την κατάσταση, η οποία τους επιτρέπει να **επιδίδονται σ' αυτές τις ακολασίες**. Γι' αυτό δεν θα είχα καμιά δικαιολογία να κατηγορά αυτούς· πολύ πιο δίκαιο θα ήταν να καταφέρομαι εναντίον εκείνων που κυβέρνησαν την πόλη λίγο πιο μπροστά από μας.

Ίσοκράτης, Άρεοπαγητικός, 48-50

☞ Το φαινόμενο της **λογοποιίας**.

Ωστόσο όλοι γνωρίζετε ότι αυτοί είναι οι τελευταίοι που δικαιούνται να προβάλλουν παρόμοιους ισχυρισμούς. Γιατί τα συμφέροντά τους είναι αντίθετα από τα συμφέροντα των άλλων. Γιατί τότε κερδίζουν περισσότερα, όταν φτάσει στην πόλη η είδηση για κάποια συμφορά και πωλούν ακριβό το σιτάρι. **Με τόση χαρά μάλιστα βλέπουν τις δικές σας συμφορές**, ώστε κάποιες τις πληροφορούνται πριν από τους άλλους, και κάποιες τις **χαλκεύουν οι ίδιοι διαδίδοντας** ή ότι χάθηκαν τα πλοία στον Πόντο, ή ότι συνελήφθησαν από τους Λακεδαιμόνιους όταν απέπλεαν, ή ότι έχουν κλείσει τα λιμάνια, ή ότι πρόκειται να καταγγελθούν οι συνθήκες. **Και έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο εχθρότητας, ώστε συνωμοτούν εναντίον σας σε κρίσιμες στιγμές ταυτόχρονα με τους εχθρούς.**

Λυσίας, Κατά Σιτοπωλών, 13-14

☞ **Δίκη-γραφή-εισαγγελία**

[δικαιοσύνη-δικαστήρια στην Αρχαία Αθήνα]

«[...] Μια βασική διαφορά στην οργάνωση της Δικαιοσύνης στην Αρχαιότητα και στις πολιτισμένες χώρες της σημερινής εποχής είναι πως τουλάχιστον στην Αθήνα δεν υπήρχε Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως. **Η δικαιοσύνη δεν κατεδίωκε η ίδια αυτούς που διέπρατταν αδίκημα, οι άρχοντες σπάνια έπαιρναν την πρωτοβουλία να υποβάλλουν αγωγή ή μήνυση. Δεν υπήρχε εισαγγελία.** Για όλες τις ιδιωτικές υποθέσεις (δίκαι), μόνο το πρόσωπο που νόμιζε τον εαυτό του αδικημένο ή ο νόμιμος αντιπρόσωπος του(στην περίπτωση των ανηλίκων, των γυναικών, των μετοίκων, των δούλων) μπορούσε να υποβάλλει αγωγή ή μήνυση και να γίνει δεκτός και να ακουστεί σε συνεδρίαση δικαστηρίου. Καμιά φορά επιτρεπόταν να πάρει μαζί του και ένα είδος δικηγόρου που λέγεται συνήγορος. **Για τις δημόσιες υποθέσεις (γραφαί) δηλαδή όταν ήταν για πράξη που είχε σχέση και ήταν ενάντια στο γενικό συμφέρον,** κάθε πολίτης, όποιος ήθελε (ο βουλόμενος) μπορούσε να θεωρήσει τον εαυτό του αδικημένο αφού ήταν μέλος της κοινότητας και είχε λοιπόν το δικαίωμα ή το καθήκον να έρθει σε βοήθεια του νόμου καταθέτοντας μια κλήση σε έναν από τους άρχοντες. Όπως όμως είχαν τα πράγματα **το κράτος στην πραγματικότητα ήταν υποχρεωμένο να ενθαρρύνει τις καταγγελίες και αυτό πάλι συντελούσε στο να είναι πολλοί οι συκοφάντες.** [...]

Flacelière, R. (1988), *La vie quotidienne en Grèce au siècle de Périclès*, μετφ. Γ. Βανδώρος, Γ., *Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των Αρχαίων Ελλήνων*, Αθήνα (Παπαδήμας), σ. 279.

☞ *Η συμμαχία Αθηναίων – Βοιωτών.*

«(...) Και τούτο όμως πρέπει να νιώσετε καλά, ότι πολύ πιο εύκολο είναι να πολεμηθούν οι επεκτατικές φιλοδοξίες των Λακεδαιμονίων απ' ό,τι η δική σας αλλοτινή αυτοκρατορία: εσείς είχατε ναυτικό κι εξουσιάζατε άλλους που δεν είχαν, ενώ τούτοι, λίγοι καθώς είναι, έχουν την αξίωση να εξουσιάζουν πολλούς που δεν είναι χειρότερα εξοπλισμένοι από τους ίδιους. Αυτά έχουμε να σας πούμε. Να το ξέρετε όμως καλά, Αθηναίοι, ότι θεωρούμε τις προτάσεις μας πολύ πιο ωφέλιμες για τη δική σας πόλη παρά για τη δική μας». Έτσι τέλειωσε τον λόγο του ο αντιπρόσωπος των Θηβαίων. Πολλοί Αθηναίοι τον υποστήριξαν, κι όλοι ψήφισαν να τους βοηθήσουν. Ο Θρασύβουλος τους ανακοίνωσε το ψήφισμα σαν απόκριση στο αίτημά τους, με την πρόσθετη παρατήρηση ότι μόλο που ο Πειραιάς ήταν ανοχύρωτος, οι Αθηναίοι θα ριψοκινδύνευαν για να προσφέρουν στους Θηβαίους υπηρεσία μεγαλύτερη από κείνη που τους είχαν προσφέρει αυτοί: «Γιατί εσείς», είπε, «αρκεστήκατε να μην πάρετε μέρος στην εκστρατεία εναντίον μας, ενώ εμείς θα πολεμήσουμε στο πλευρό σας εναντίον τους, αν σας επιτεθούν». Οι Θηβαίοι έφυγαν κι άρχισαν να ετοιμάζουν την άμυνά τους, κι οι Αθηναίοι τη βοήθεια που θα τους έδιναν.

Ξενοφών, *Ελληνικά* 3.5.15-17

☞ *Η πρόταση του Μαντίθεου να πολεμήσει ως σπλίτης και η εξέλιξη της μάχης στην Αλίαρτο. Πόσο ηρωική ήταν πραγματικά η συμβολή του με βάση το πώς εξελίχθηκε η μάχη;*

Εκείνη τη μέρα λοιπόν το ηθικό των Θηβαίων ήταν πεσμένο, γιατί έκριναν πως οι ζημιές που είχαν πάθει δεν ήταν μικρότερες από εκείνες που είχαν προκαλέσει στους αντιπάλους. Την επομένη, μαθαίνοντας ότι οι Φωκείς κι όλοι οι άλλοι (σύμμαχοι των Λακεδαιμονίων) είχαν φύγει νύχτα κι είχαν σκορπίσει ο καθένας στον τόπο του, άρχισαν να νιώθουν πολύ περήφανοι για το κατόρθωμά τους. Όταν όμως φάνηκε ο Πausanίας με τον στρατό από τη Λακεδαίμονα, νόμισαν ξανά πως διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο, και λένε πως πολλή σιγή και κατήφεια επικρατούσε ανάμεσά τους. Ωστόσο **την άλλη μέρα έφτασαν οι Αθηναίοι και παρατάχτηκαν μαζί τους**, ενώ ο Πausanίας ούτε προχωρούσε ούτε άρχιζε μάχη· τότε το ηθικό των Θηβαίων αναπτερώθηκε. (...) Ο Πausanίας κι οι άλλοι Λακεδαιμόνιοι αξιωματούχοι συλλογίστηκαν ότι ο Λύσανδρος είχε σκοτωθεί κι ο στρατός του είχε φύγει νικημένος, ότι οι Κορίνθιοι δεν συμμετείχαν στην εκστρατεία κι ότι **όσοι έπαιρναν μέρος ήταν απρόθυμοι**· συλλογίστηκαν ακόμα και το πρόβλημα του ιππικού, ότι **οι αντίπαλοι είχαν ιππικό πολύ κι εκείνοι λίγο** — και, το σπουδαιότερο, ότι οι νεκροί κείτονταν κάτω από τα τείχη, έτσι που και να νικούσαν δεν θα τους ήταν εύκολο να τους περιμαζέψουν, εξαιτίας των φρουρών στους πύργους· για όλους αυτούς τους λόγους αποφάσισαν να κάνουν εκχειρία για την παραλαβή των νεκρών. (...) Έπειτ' απ' αυτό, και **καθώς οι Λακεδαιμόνιοι έφευγαν αποκαρδιωμένοι, οι Θηβαίοι τους φέρονταν πολύ προσβλητικά**: όταν τύχαινε κάποιος στρατιώτης να πατήσει για λίγο το κτήμα κανενός, τον έδιωχναν με χτυπήματα ως τον δρόμο.

Ξενοφών, Έλληνικά 3.5.21-24

☞ *Επιπλέον στοιχεία για το ήθος του Μαντίθεου στο πλαίσιο των στρατιωτικών υποχρεώσεών του. Πρόταση για αξιοποίηση των παραγράφων 14-17.*

[15] Αργότερα, μέλη της βουλής, όταν είχαμε εκστρατεύσει στην Κόρινθο και όλοι γνώριζαν εκ των προτέρων ότι θα χρειαστεί να κινδυνεύσουν, ενώ άλλοι αποσκιρτούσαν, **εγώ επιδίωξα και πέτυχα να πολεμήσω εναντίον των εχθρών τοποθετημένος στην πρώτη γραμμή**. Και παρότι η φυλή μας είχε βαρύτατες απώλειες και πάρα πολλοί έπεσαν στο πεδίο της μάχης, αποχώρησα μετά τον σπουδαίο Στειριέα, ο οποίος λοιδορούσε συλλήβδην τους πάντες ως δειλούς.

[16] Όχι πολλές ημέρες αργότερα μετά τα γεγονότα αυτά, όταν είχαν καταληφθεί στην Κόρινθο οχυρές θέσεις, ώστε να μην μπορούν να περάσουν οι εχθροί, αποφάσισαν οι επικεφαλής να αποσπάσουν κάποια τμήματα που θα έσπευδαν να βοηθήσουν, επειδή ο Αγησίλαος είχε εισβάλει στη Βοιωτία. Τότε, **ενώ όλους τους είχε καταλάβει πανικός** (με το δίκιο τους, μέλη της βουλής — γιατί ήταν τρομερό να έχουν σωθεί μόλις και μετά βίας πριν από λίγο και να αντιμετωπίσουν άλλο κίνδυνο), **εγώ παρουσιάστηκα στον ταξίαρχο και του ζήτησα να στείλει χωρίς κλήρωση το δικό μας τμήμα**.

[17] Συνεπώς, αν κάποιος από σας εξοργίζεται με αυτούς που θέλουν να διαχειρίζονται τις τύχες της πόλης, δραπετεύουν όμως από τους αγώνες, δεν θα είχαν δικαίως αυτή τη γνώμη για το πρόσωπό μου. **Γιατί όχι μόνο εκτελούσα με ζήλο τις διαταγές, αλλά τολμούσα και να αντιμετωπίζω τους κινδύνους.** Και αυτά τα έκανα όχι επειδή πίστευα ότι δεν είναι τρομερό να πολεμάει κανείς με τους Λακεδαιμόνιους, αλλά **για να έχετε εσείς, με βάση αυτά, θετικότερη γνώμη για μένα, αν κάποτε με ενέπλεκαν αδικώς σε δικαστικό αγώνα, και για να βρω το δίκιο μου.** Ανεβείτε, παρακαλώ, στο βήμα οι μάρτυρες γι' αυτά.

Λυσίας, Ὑπὲρ Μαντιθέου, 15-17

☞ Η φράση «*Τῶν τοίνυν ἄλλων στρατειῶν καὶ φρουρῶν οὐδεμιᾶς ἀπελείφθην πώποτε, ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον διατετέλεκα μετὰ τῶν πρώτων μὲν τὰς ἐξόδους ποιούμενος, μετὰ τῶν τελευταίων δὲ ἀναχωρῶν.*» μπορεί να συσχετιστεί με αποσπάσματα από τις παραγράφους 13-17 προκειμένου να αναδειχθεί η συνέπεια του Μαντίθεου ως προς τις στρατιωτικές υποχρεώσεις.

☞ Να αναφερθείτε στο ήθος του Μαντιθέου, αφού συσχετίσετε τις παραγράφους 11 και 18-19.

☞ Η αντιπάθεια προς τον Μαντίθεο λόγω της εξωτερικής του εμφάνισης έρχεται σε αντίθεση με την ανεκτικότητα της αθηναϊκής δημοκρατίας: «*Στη δημόσια ζωή μας είμαστε ελεύθεροι, αλλά και στις καθημερινές μας σχέσεις δεν υποβλέπομε ο ένας τον άλλο, δεν θυμώνομε με τον γείτονά μας αν διασκεδάζει, και δεν του δείχνομε όψη πειραγμένου που, αν ίσως δεν τον βλάπτει, όμως τον στενοχωρεί.* (Θουκ. Β 37.2). Πώς το ερμηνεύετε;

☞ Κάθε πράξη αξιολογείται από το κίνητρο, την ποιότητά της και το αποτέλεσμα της. Η προτεραιότητα της ανδρείας.

Νομίζω πως ο θάνατός τους και φανέρωσε και απαθανάτισε την ανδρεία τους. **Αν σε άλλα φανερωθεί κανείς κάπως κατώτερος, όμως πεθαίνοντας για την πατρίδα αποκτά το δικαίωμα να κρίνεται μόνο για την παλικαριά του.** Όλοι μαζί, στην κοινή τους προσπάθεια, **ωφέλησαν περισσότερο απ' ό,τι ίσως έβλαψε ο καθένας χωριστά στην ατομική του ζωή.** Από τους γενναίους αυτούς κανείς, αν ήταν πλούσιος, δεν εδείλιασε για να σωθεί και να εξακολουθήσει να χαίρεται τον πλούτο του, κανείς, αν ήταν φτωχός, δεν προσπάθησε ν' αποφύγει την συμφορά για να έχει την ελπίδα μιας καλύτερης ζωής. Λογαριάζοντας πως ανώτερο απ' όλα είναι να τιμωρήσουν τον εχθρό και πως απ' όλους τους κινδύνους αυτός τον οποίο αντίκριζαν ήταν ο ενδοξότερος, τον αντιμετώπισαν για να εκδικηθούν τους πολεμίους. Μη ξέροντας αν θα επιτύχουν, βασίστηκαν στην ελπίδα, στην μάχη, όμως, απάνω δεν στηρίχθηκαν παρά στον εαυτό τους, για να πολεμήσουν. **Προτίμησαν ν' αντισταθούν και να πεθάνουν παρά να δειλιάσουν και να ζήσουν κι απόφυγαν έτσι την ντροπή της καταλαλιάς, θυσιάζοντας την ζωή τους για το**

έργο που είχαν αναλάβει. Η στιγμή που τους βρήκε το χτύπημα της μοίρας δεν ήταν γι' αυτούς στιγμή φόβου, αλλά δόξας.

Θουκυδίδης, Ιστορία, Β 42.2-4

☞ *Η αντίθεση ανάμεσα στο φαίνεσθαι και στο εἶναι.*

Το φόρεμα (ανθρώπινη επινόηση και φροντίδα) ως προστασία και στολισμός αποτελείώνει και επισφραγίζει το «πρόσωπό» μας, το συμπληρώνει και το παρουσιάζει. Το πώς ντύνομε το σώμα μας (από την κεφαλή έως τα πόδια), με τι υλικά και με ποιο τρόπο, δεν είναι καθόλου ασήμαντο ή τυχαίο γεγονός για την υπόστασή μας, τη «δημόσια» και την «ιδιωτική». **Αποτελεί μέρος του εαυτού μας, την προβολή του προς τα έξω, και εκφράζει την προσωπική μας υφή: το πώς θέλουμε να μας βλέπουν οι άλλοι και τα δικά μας μάτια.** Γδύνετε έναν άνθρωπο (στο ιατρείο, στο στρατόπεδο, στη φυλακή) και χάνει αμέσως την αυτοπεποίθηση, τη δύναμη, το γόητρό του. Έχει την εντύπωση ότι του αφαιρέσατε και κρατάτε στα χέρια σας όχι απλώς το περίβλημα, αλλά ένα μεγάλο μέρος από τη ουσία του. Ότι τον ακρωτηριάσατε. Φαντάζεστε ότι μπορεί να επιβληθεί, να έχει συνείδηση του εαυτού του «πλήρη», να ασκήσει την εξουσία ή την αποστολή του ένας αξιωματικός χωρίς στολή, ένας παπάς, δίχως ράσο, ένας δικαστής ντυμένος όπως ο κατηγορούμενος;...

Ε. Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, σ. 206

(Από την εμπλουτισμένη ηλεκτρονική έκδοση του σχολικού βιβλίου)

Έπίλογος 20-21

☞ *Η υποψηφιότητα του νεαρού Μαντίθεου ως ενέργεια αυθάδης και αλαζονική (;).*

Και τον Γλαύκωνα, τον γιο του Αρίστωνα, που επιχειρούσε να αγορεύει στην εκκλησία του δήμου, **γιατί φιλοδοξούσε να κυβερνήσει την πόλη, ενώ ακόμη δεν ήταν είκοσι χρονών,** κανείς από τους άλλους συγγενείς και φίλους του δεν μπορούσε να τον σταματήσει, **παρόλο που τον κατέβαζαν με τη βία από το βήμα και γινόταν καταγέλαστος**· μόνον όμως ο Σωκράτης, επειδή τον αγαπούσε και χάριν του Χαρμίδα, του γιου του Γλαύκωνα, και χάριν του Πλάτωνα (ήταν αδερφός του), τον σταμάτησε να δημηγορεί.

Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα, 3.6.1

☞ *Άξιος πολίτης είναι όποιος ασχολείται με τις υποθέσεις της πόλης.*

Οι ίδιοι, εμείς, φροντίζομε και τις ιδιωτικές μας υποθέσεις και τα δημόσια πράγματα κι ενώ ο καθένας μας φροντίζει τις δουλειές του, τούτο δεν μας εμποδίζει να κατέχομε και τα πολιτικά. Μόνο εμείς θεωρούμε πως είναι όχι μόνον αδιάφορος, αλλά και άχρηστος εκείνος που δεν ενδιαφέρεται στα πολιτικά. Εμείς οι ίδιοι κρίνομε και αποφασίζομε για τα ζητήματά μας και θεωρούμε πως ο λόγος δεν

βλάφτει το έργο. Αντίθετα, πιστεύομε πως βλαβερό είναι το να αποφασίζει κανείς χωρίς να έχει φωτιστεί.

Θουκυδίδης, Ιστορίαι, Β 40.2-3

☞ *Ποιες από τις παρακάτω επισημάνσεις του Αριστοτέλη για τον ρόλο του επιλόγου επιβεβαιώνονται στις παραγράφους 20-21 από τον λόγο του Λυσία;*

Ο επίλογος αποτελείται από τέσσερα στοιχεία: πρώτο στοιχείο να διαθέσει τον ακροατή ευνοϊκά προς τον ομιλούντα και εχθρικά προς τον αντίπαλο· δεύτερο στοιχείο να αυξήσει ή να μειώσει τη σημασία των πραγμάτων· τρίτο στοιχείο να διεγείρει στην ψυχή του ακροατή τα επιθυμητά πάθη· τέταρτο στοιχείο να υπενθυμίσει. Το φυσικό, πράγματι, για τον ρήτορα είναι, αφού αποδείξει ότι ο ίδιος λέει την αλήθεια και ότι ο αντίπαλος ψεύδεται, να προχωρήσει ύστερα στον έπαινο, στον ψόγο, στο «τελευταίο χέρι». Ο στόχος του να είναι να κάνει φανερό το ένα από τα δύο: ή ότι ο ρήτορας είναι ένας καλός άνθρωπος εν σχέσει με το συγκεκριμένο ακροατήριο ή ότι γενικά είναι ένας καλός άνθρωπος, ή ότι ο αντίπαλος είναι ένας κακός άνθρωπος εν σχέσει με το συγκεκριμένο ακροατήριο ή ότι γενικά είναι ένας κακός άνθρωπος.

Αριστοτέλης, Περί Ῥητορικῆς, 1419b

☞ *Αναλογιζόμενοι τους σκοπούς που επιδιώκονται με τον Επίλογο (βλ. Εισαγωγή σ.20) να συγκρίνετε τις παραγράφους 20-21 από τον λόγο Ὑπὲρ Μαντιθέου και τις παραγράφους 26-27 από τον λόγο Ὑπὲρ Ἀδυνάτου, επισημαίνοντας ομοιότητες και διαφορές.*

Μη λοιπόν, μέλη της βουλῆς, ενώ δεν έχω κάνει απολύτως τίποτα, με αντιμετώπιστε όπως αυτούς που έχουν διαπράξει πολλά αδικήματα, αλλά ψηφίστε για μένα όπως οι προηγούμενες βουλές. Θυμηθείτε ότι ούτε χρήματα διαχειρίστηκα και προβαίνω σε απολογισμό για τη διάθεσή τους, ούτε ανέλαβα κάποιο αξίωμα και τώρα λογοδοτώ γι' αυτό, μιλάω μόνο για έναν οβολό. Και έτσι όλοι εσείς θα λάβετε δίκαιη απόφαση, εγώ, αν έχω αυτή την αντιμετώπιση, θα σας είμαι ευγνώμων, και αυτός θα μάθει στο εξής να μην στρέφεται εναντίον ανθρώπων που δεν έχουν τη δύναμη που έχει ο ίδιος, αλλά να προσπαθεί να υπερισχύει των ομοίων του.

Λυσίας, Ὑπὲρ Ἀδυνάτου, 26-27

Κείμενα από τη βιβλιογραφία

☞ Τα παρακάτω κείμενα μπορούν να αξιοποιηθούν σε διάφορα σημεία του λόγου καθώς αναφέρονται σε χαρακτηριστικά της ρητορικής τέχνης του Λυσία.

[...] Η δεύτερη μεγάλη συμβολή του Λυσία στη Ρητορική ήταν η ηθοποιία, η τεχνική του να μεταφέρει το χαρακτήρα του ομιλητή στους λόγους που έγραφε για απαγγελία από κάποιον πελάτη. Αυτό αποτελεί ένα μέρος της διαπίστωσης, από τον Αριστοτέλη, στο θεωρητικό επίπεδο, ότι ο χαρακτήρας αποτελεί σημαντικό μέσον της πειθούς. Ένας λόγος φαινόταν πιο γνήσιος και λιγότερο προσχεδιασμένος, εάν έδινε την εντύπωση ότι ήταν έργο του ίδιου του ομιλητή. Όλοι οι ομιλητές έχουν ανάγκη από την καλή πρόθεση των δικαστών, οι τεχνικές, όμως, που συνιστούσαν τα εγχειρίδια ήταν συχνά κοινότυπες και στερεότυπες. Ο Λυσίας εξουδετέρωσε τα άσχημα αποτελέσματα παρόμοιων κοινοτυπιών βγάζοντας έξυπνα στην επιφάνεια μοναδικά στοιχεία της προσωπικότητας κάθε πελάτη του. Συχνά, παρουσιάζοντας κάποια ασήμαντη αδυναμία μέσω κάποιας νατουραλιστικής χροιάς, κατόρθωνε να δημιουργήσει μια ανταπόκριση με το ακροατήριο, η οποία παρείχε τη δυνατότητα έκφρασης της αξιοπιστίας του πελάτη του [...]. Μερικές φορές ο Λυσίας χρησιμοποιεί το χαρακτήρα κατά ένα πιο άμεσο τρόπο, ως μια μορφή πειθούς. Σε αρκετούς λόγους του την πίστη ή την ανασκευή της νομικής κατηγορίας ακολουθεί ένα τμήμα που αφορά το χαρακτήρα του αντίδικου ή κάποιου προσώπου που σχετίζεται με τη δίκη. Τέτοια τμήματα αποκαλούνται «ηθικές παρεκβάσεις» και μπορούν να ανευρεθούν σε πολλούς αρχαίους λόγους, ειδικά στους πιο περίτεχνους [...]. Εάν τα γεγονότα ετίθεντο υπό αμφισβήτηση, όπως συνέβαινε συχνά, το ζήτημα κατέληγε στο τι είναι πιθανό ότι θα είχε κάνει ένα πρόσωπο όπως ο κατηγορούμενος ή ο κατηγορός. Ο χαρακτήρας του ήταν το κλειδί. Έτσι ο ομιλητής έπρεπε να περιγράψει όσο γινόταν πιο ευνοϊκά το δικό του χαρακτήρα, όπως και το χαρακτήρα όσων των υποστήριζαν και όσο γινόταν λιγότερο ευνοϊκά το χαρακτήρα του αντιπάλου του και των φίλων του. Οι αρχαίοι Έλληνες υπέθεταν ότι τα περισσότερα άτομα είχαν προσωπικούς εχθρούς που θα προσπαθούσαν να τους κάνουν κακό, όποτε τους δινόταν η ευκαιρία, και ότι τα αισθήματα θα ήταν αμοιβαία. Δεν θεωρούσαν προσβλητική την ανοιχτή έκφραση αυτών των εχθροτήτων, και οι ένορκοι μάλλον δεν λάμβαναν υπόψη τις πιο βίαιες εκφράσεις. Θα πρέπει να το θεωρήσουμε ένα στοιχείο του συγκεκριμένου πολιτισμού [...]. Μερικοί πελάτες του Λυσία ήταν πιθανότατα ένοχοι για τις κατηγορίες που τους είχαν απαγγελθεί, ή έκαναν άδικες επιθέσεις εναντίον άλλων.

Kennedy, G. (2000), A new history of classical, μτφρ. Νικολούδης, Ν., Ιστορία της Κλασικής Ρητορικής, Αθήνα (Παπαδήμας), σσ. 108-109/109-111.

[...] Στους λόγους που ο Λυσίας έγραψε ως λογογράφος οι ιδιότητες που οι μεταγενέστεροι έχουν πάρα πολύ θαυμάσει είναι **η αποτελεσματική απλότητα του ύφους, που φαίνεται σαφές και άτεχνο, αλλά στην πραγματικότητα είναι σχεδόν αμίμητο, και ο τρόπος που οι γραμμένες λέξεις αποκαλύπτουν ένα συμπαθητικό, αλλά ρεαλιστικό πορτρέτο των διαδίκων.** Το πρώτο είναι η πηγή της χάρις που ο Διόνυσος ο Αλικαρνασσεύς απέδιδε στον Λυσία σαν τη μοναδική του γοητεία, και μπορεί να τη δει κανείς καλύτερα **στα αφηγηματικά μέρη των λόγων όπου ο Λυσίας σκιαγραφεί την κατάσταση και τους χαρακτήρες με μεγάλη ζωντάνια.** Αποτέλεσμα: τα έργα του είναι ανάμεσα στις **καλύτερες πηγές μας για την ιδιωτική ζωή των Αθηναίων της κλασικής περιόδου.** Δεν μπορούμε φυσικά να δεχτούμε τις λεπτομέρειες των υποθέσεων ακριβώς με τους όρους που μας δίνει ο Λυσίας αλλά μπορούμε να είμαστε βέβαιοι ότι ο Λυσίας παρουσιάζει μια συνεπή εικόνα πιστευτή στους σύγχρονους του και με τον τρόπο αυτόν **κερδίζουμε μια εντύπωση ζωής στις αρχές του 4ου αι.** όπως αντικριζόταν από έναν πεπειραμένο, μορφωμένο και έξυπνο άνθρωπο.

Easterling, P. E. - Knox, B. M. W. (1990), The Cambridge history of classical literature I. Greek literature, μτφρ. Ν. Κονομής, Χρ. Γρίμπα, Μ. Κονομής, Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας, Αθήνα (Παπαδήμας), σσ. 669-670.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 1ο

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Λυσίας, Ὑπὲρ Μαντιθέου §1-3

1 Εἰ μὴ συνήδη, ὦ βουλή, τοῖς κατηγοροῖς βουλομένοις ἐκ παντὸς τρόπου κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, πολλὴν ἂν αὐτοῖς χάριν εἶχον ταύτης τῆς κατηγορίας· ἡγοῦμαι γὰρ τοῖς ἀδίκως διαβεβλημένοις τούτους εἶναι μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους, οἵτινες ἂν αὐτοὺς ἀναγκάζωσιν εἰς ἔλεγχον τῶν αὐτοῖς βεβιωμένων καταστῆναι. 2 ἐγὼ γὰρ οὕτω σφόδρα ἐμαυτῷ πιστεύω, ὥστ' ἐλπίζω καὶ εἶ τις πρὸς με τυγχάνει ἀηδῶς [ἢ κακῶς] διακείμενος, ἐπειδὴν ἐμοῦ λέγοντος ἀκούσῃ περὶ τῶν πεπραγμένων, μεταμελήσειν αὐτῷ καὶ πολὺ βελτίω με εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἡγήσεσθαι. 3 ἀξιῶ δέ, ὦ βουλή, ἐὰν μὲν τοῦτο μόνον ὑμῖν ἐπιδείξω, ὡς εὖνους εἰμὶ τοῖς καθεστηκόσι πράγμασι καὶ ὡς ἠνάγκασμαι τῶν αὐτῶν κινδύνων μετέχειν ὑμῖν, μηδὲν πῶ μοι πλέον εἶναι· ἐὰν δὲ φαίνωμαι <καὶ> τὰ ἄλλα μετρίως βεβιωκῶς καὶ πολὺ παρὰ τὴν δόξαν καὶ [παρὰ] τοὺς λόγους τοὺς τῶν ἐχθρῶν, δέομαι ὑμῶν ἐμὲ μὲν δοκιμάζειν, τούτους δὲ ἡγεῖσθαι χειροῦς εἶναι. πρῶτον δὲ ἀποδείξω ὡς οὐκ ἵππευον οὐδ' ἐπεδήμουν ἐπὶ τῶν τριάκοντα, οὐδὲ μετέσχον τῆς τότε πολιτείας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1α. Γιατί ο Μαντίθεος εκφράζει την ευγνωμοσύνη του προς τους κατηγορούς, ἔστω και υπό προϋποθέσεις;

1β. Ποια αξίωση διατυπώνει ο Μαντίθεος και με ποια προϋπόθεση;

Μονάδες 10

2. Ἔργο του προοιμίου εἶναι ἡ **εὖνοια**, ἡ **πρόσεξις** (προσοχή) και ἡ **εὐμάθεια** (κατατόπιση). Πραγματῶνεται τὸ ἔργο αὐτὸ στο συγκεκριμένο προοίμιο; Να αιτιολογήσετε τὴν ἀπάντησή σας με αναφορές στο κείμενο.

Μονάδες 10

3. **δοκιμάζειν**: Ποια ἦταν μορφή τῆς δοκιμασίας στην Αρχαία Αθήνα και ποιος ἦταν ὁ στόχος τῆς;

Μονάδες 10

4. Να χαρακτηρίσετε με ἓνα Σ (Σωστό) ἢ Λ (Λάθος) τῆς παρακάτω διατυπώσεις:

α) Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ρητορικῆς τέχνης ἐγένετο στην Αθήνα (μέσα 5ου αἰ. π.Χ.).

β) Ὁ Πλάτων τονίζει τὴν παιδευτικὴ ἀξία τῆς ρητορικῆς τέχνης.

γ) Δικανικοὶ λόγοι ἐκφωνοῦνταν στην Ηλιαία.

δ) Οἱ "γνώμες" εἶναι ἀποφθέγματα για ζητήματα γενικοῦ χαρακτήρα.

ε) Ὁ Λυσίας συνεργάστηκε με τὸ καθεστῶς τῶν Τριάκοντα.

Μονάδες 10

5. Με ποιες λέξεις του κειμένου είναι ομόρριζες οι παρακάτω λέξεις της νέας ελληνικής: *ηγέτης, συμβολή, επιμελητής, συνείδηση, αποδημητικός.*

Μονάδες 10

6. Να εντοπίσετε τις κοινές αναφορές που υπάρχουν ανάμεσα στο κείμενο που σας δόθηκε (*Υπέρ τοῦ Μαντιθέου §1-3*) και στο παρακάτω απόσπασμα από τον λόγο *Υπέρ τοῦ ἀδυνάτου §1-3.*

[1] *Λίγο ακόμα και θα εξέφραζα την ευγνωμοσύνη μου, μέλη της βουλής, στον κατηγορο, που μεθόδευσε εναντίον μου αυτή εδώ τη δίκη. Διότι ενώ προηγουμένως δεν είχα αφορμή για να λογοδοτήσω για τη ζωή μου, τώρα, εξαιτίας του, μου έχει δοθεί. Και θα προσπαθήσω με τον λόγο μου να αποδείξω αφενός ότι αυτός ψεύδεται, αφετέρου ότι εγώ έχω ζήσει έως τούτη την ημέρα με τρόπο που αξίζει έπαινο παρά φθόνο. Γιατί έχω την αίσθηση ότι μεθόδευσε αυτή εδώ τη δίκη εναντίον μου όχι για κάποιο άλλο λόγο, αλλά από φθόνο. [2] Ωστόσο, ένας που φθονεί αυτούς που οι άλλοι τους οικτίζουν, από ποιά αχρειότητα νομίζετε ότι θα κρατηθεί μακριά ένα τέτοιο πρόσωπο; Γιατί αν βέβαια με συκοφαντεί για χρήματα— . Αν πάλι με εκδικείται ως εχθρό του, ψεύδεται. Γιατί λόγω της αχρειότητάς του ποτέ έως τώρα δεν τον είχα ούτε φίλο ούτε εχθρό. [3] Είναι ήδη σαφές, μέλη της βουλής, ότι με φθονεί, διότι, ενώ αντιμετωπίζω τέτοια συμφορά, είμαι πολίτης καλύτερος από αυτόν. Διότι έχω την άποψη πως πρέπει, μέλη της βουλής, να θεραπεύει κανείς τα ελαττώματα του σώματος με τα προτερήματα της ψυχής. Γιατί αν η σκέψη μου εξισωθεί με τη συμφορά και ζήσω ανάλογα την υπόλοιπη ζωή μου, σε τί θα διαφέρω από αυτόν;*

Μετάφραση Θ.Κ. Στεφανόπουλος

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Αισχίνης, Κατὰ Κτησιφῶντος §6-7

Ο Αισχίνης με τον λόγο του Κατὰ Κτησιφῶντος αντιστρατεύεται με γραφήν παρανόμων στην πρόταση του Κτησιφῶντα να τιμηθεί ο Δημοσθένης με χρυσό στεφάνι για τις υπηρεσίες του στην πόλη. Στο προοίμιο ο ρήτορας τόνισε την κρισιμότητα της απόφασης και την ανάγκη τήρησης των νόμων και κατέληξε καλώντας τους συμπολίτες του να μην επικυρώσουν το ψήφισμα του Κτησιφῶντα ως παράνομο και επιβλαβές για την πόλη.

[6] *Εὖ γὰρ ἴστε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι τρεῖς εἰσὶ πολιτεῖαι παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις, τυραννὶς καὶ ὀλιγαρχία καὶ δημοκρατία, διοικοῦνται δ' αἱ μὲν τυραννίδες καὶ ὀλιγαρχίαι τοῖς τρόποις τῶν ἐφεστηκότων, αἱ δὲ πόλεις αἱ δημοκρατούμεναι τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις. Μηδεὶς οὖν ὑμῶν τοῦτ' ἄγνοεῖτω, ἀλλὰ σαφῶς ἕκαστος ἐπιστάσθω ὅτι ὅταν εἰσὶν εἰς δικαστήριον γραφήν παρανόμων δικάσων, ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μέλλει τὴν ψῆφον φέρειν περὶ τῆς ἑαυτοῦ παρρησίας. Διόπερ καὶ ὁ νομοθέτης τοῦτο πρῶτον ἔταξεν ἐν τῷ τῶν δικαστῶν ὄρκῳ, «ψηφιοῦμαι κατὰ τοὺς νόμους,» ἐκεῖνό γε εὖ εἰδῶς ὅτι ὅταν διατηρηθῶσιν οἱ νόμοι τῇ πόλει, σώζεται καὶ ἡ δημοκρατία. [7] Ἄ χρὴ διαμνημονεύοντας ὑμᾶς μισεῖν τοὺς τὰ παράνομα*

γράφοντας, καὶ μηδὲν ἠγεῖσθαι μικρὸν εἶναι τῶν τοιούτων ἀδικημάτων, ἀλλ' ἕκαστον ὑπερμέγεθες, καὶ τοῦθ' ὑμῶν τὸ δίκαιον μηδένα ἔαν ἀνθρώπων ἐξαιρεῖσθαι, μήτε τὰς τῶν στρατηγῶν συνηγορίας, οἳ ἐπὶ πολὺν ἤδη χρόνον συνεργοῦντές τισι τῶν ῥητόρων λυμαίνονται τὴν πολιτείαν, μήτε τὰς τῶν ξένων δεήσεις, οὓς ἀναβιβαζόμενοί τινες ἐκφεύγουσιν ἐκ τῶν δικαστηρίων, παράνομον πολιτείαν πολιτευόμενοι·

Λεξιλόγιο

ὁ τρόπος: ο τρόπος ζωῆς **οἱ ἐφεστηκότες:** οἱ ἄρχοντες **ἡ συνηγορία:** ἡ δικαστικὴ υπεράσπιση κάποιου, ἡ ἀγόρευση υπέρ κάποιου στο δικαστήριο **ἀναβιβάζομαι:** προσάγω κπν στο δικαστήριο ὡς μάρτυρα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε στα νέα ελληνικά το απόσπασμα: "Εὖ γὰρ ἴστε, ... περὶ τῆς ἑαυτοῦ παρρησίας."

Μονάδες 10

2. Ποιες περιπτώσεις παραβάσεων τῶν νόμων ἀναφέρει ὁ ῥητορας καὶ πῶς πρέπει νὰ ἀντιμετωπιστοῦν αὐτές κατὰ τὸν ῥητορα;

Μονάδες 10

3α. Να γραφοῦν οἱ τύποι που ζητοῦνται:

τυραννίδες: κλητικὴ ἐνικὸύ

πόλεις: δοτικὴ πληθυντικὸύ

τοῦτο: κλητικὴ ἐνικὸύ στο θηλυκὸ γένος

3β. Να ἀναγνωριστοῦν οἱ ρηματικοὶ τύποι: **ψηφιοῦμαι, ἔαν.**

Μονάδες 10

4. Να γραφοῦν τὰ υποκείμενα τῶν παρακάτω ἀπαρεμφάτων: **φέρειν, μισεῖν, εἶναι, ἐξαιρεῖσθαι.**

Μονάδες 10

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 2ο

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Λυσίας, Ὑπὲρ Μαντιθέου §18-19

18 Τῶν τοίνυν ἄλλων στρατειῶν καὶ φρουρῶν οὐδεμιᾶς ἀπελείφθην πώποτε, ἀλλὰ πάντα τὸν χρόνον διατετέλεκα μετὰ τῶν πρώτων μὲν τὰς ἐξόδους ποιούμενος, μετὰ τῶν τελευταίων δὲ ἀναχωρῶν. καίτοι χρῆ τὸς φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτευομένους ἐκ τῶν τοιούτων σκοπεῖν, ἀλλ' οὐκ εἴ τις κομᾶ, διὰ τοῦτο μισεῖν· τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα οὔτε τοὺς ἰδιώτας οὔτε τὸ κοινὸν τῆς πόλεως βλάπτει, ἐκ δὲ τῶν κινδυνεύειν ἐθελόντων πρὸς τοὺς πολεμίους ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελεῖσθε. **19** ὥστε οὐκ ἄξιον ἀπ' ὄψεως, ᾧ βουλή, οὔτε φιλεῖν οὔτε μισεῖν

οὐδένα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων σκοπεῖν· πολλοὶ μὲν γὰρ μικρὸν διαλεγόμενοι καὶ κοσμίως ἀμπεχόμενοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι γεγονόασιν, ἕτεροι δὲ τῶν τοιούτων ἀμελοῦντες πολλὰ κάγαθὰ ὑμᾶς εἰσιν εἴργασμένοι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να χαρακτηρίσετε καθεμία από τις παρακάτω διατυπώσεις ως Σωστή ή Λανθασμένη με ένα Σ ή Λ αντίστοιχα.

α. *Τῶν τοίνυν ἄλλων στρατειῶν καὶ φρουρῶν οὐδεμιᾶς ἀπελείφθην πώποτε*: Ο Μαντίθεος συμμετείχε ανελλιπῶς σε εκστρατείες εκτός Αττικής, αλλά και φυλάξεις οχυρῶν θέσεων εντός Αττικής.

β. *καίτοι χρή τοὺς φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτευομένους ἐκ τῶν τοιούτων σκοπεῖν*: Με αυτή τη φράση ο Μαντίθεος υποστηρίζει ότι η εντιμότητα στον ιδιωτικό βίο προεξοφλεί τη φιλοτιμία και κοσμιότητα στην πολιτική συμπεριφορά.

γ. *τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα οὔτε τοὺς ιδιώτας οὔτε τὸ κοινὸν τῆς πόλεως βλάπτει*: Η επιμελημένη εξωτερική εμφάνιση δεν βλάπτει ούτε τους απλούς πολίτες ούτε το δημόσιο συμφέρον.

δ. *ὦ βουλή*: Ο Μαντίθεος απευθύνεται στη Βουλή των 500 και την Εκκλησία του Δήμου.

ε. *ἕτεροι δὲ τῶν τοιούτων ἀμελοῦντες πολλὰ κάγαθὰ ὑμᾶς εἰσιν εἴργασμένοι*: Κατά τον Μαντίθεο σημασία έχουν οι πράξεις και όχι το "φαίνεσθαι".

Μονάδες 10

2. Ποια γεγονότα επικαλείται ο Μαντίθεος προκειμένου να πειστούν οι βουλευτές για τη φιλοτιμία και την κοσμιότητά του; Με ποιους εκφραστικούς τρόπους ενισχύει την επιχειρηματολογία του στο συγκεκριμένο σημείο;

Μονάδες 10

3. Γιατί ο Μαντίθεος αναφέρεται ιδιαίτερα στην κόμη του; Ποια στερεότυπα υπήρχαν στην αθηναϊκή κοινωνία κατά την κλασική εποχή;

Μονάδες 10

4. Να αντιστοιχίσετε τα δεδομένα της στήλης Α' με τα δεδομένα της στήλης Β'.

A'	B'
1. Πρωταγόρας	α. για κάθε ζήτημα υπάρχουν δύο απόψεις εξίσου αληθινές (δισσοί λόγοι)
2. Πλάτων	β. ο επιφανέστερος εκπρόσωπος του επιδεικτικού γένους των ρητορικών λόγων
3. Ισοκράτης	γ. ο επιφανέστερος λογογράφος δικανικών λόγων
4. Λυσίας	δ. ο σημαντικότερος ρήτορας συμβουλευτικών λόγων
5. Δημοσθένης	ε. η ρητορική δεν είναι ούτε επιστήμη ούτε τέχνη.

Μονάδες 10

5. *υπόλοιπο, κομμωτήριο, καθρέφτης, σκέψη, κόσμημα*: Να βρείτε στο κείμενο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς με τις προηγούμενες.

Μονάδες 10

6. Αφού μελετήσετε το παρακάτω απόσπασμα από τον Επιτάφιο λόγο του Περικλή (*Θουκυδίδου, Ιστορία, 2.42.3*) να αναφερθείτε στην κοινή αντίληψη που εκφράζουν οι δύο ρήτορες και να τη σχολιάσετε σύντομα.

" *Λίγοι είναι οι Έλληνες που δεν είναι, σαν και τους γενναίους αυτούς, κατώτεροι από τον έπαινο που τους γίνεται. Νομίζω πως ο θάνατός τους και φανέρωσε και απαθανάτισε την ανδρεία τους. Αν σε άλλα φανερωθεί κανείς κάπως κατώτερος, όμως πεθαίνοντας για την πατρίδα αποκτά το δικαίωμα να κρίνεται μόνο για την παλικαριά του. Όλοι μαζί, στην κοινή τους προσπάθεια, ωφέλησαν περισσότερο απ' ό,τι ίσως έβλαψε ο καθένας χωριστά στην ατομική του ζωή.*"

Μετάφραση Αγγ. Βλάχος

Μονάδες 10

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Πλάτων, Μενέξενος 238b-c

Ο **Μενέξενος** είναι διάλογος του Πλάτωνα, που ωστόσο το μεγαλύτερο μέρος του και ο επίλογός του είναι μονόλογος. Ο Πλάτων στον διάλογο αυτό δίνει το σχήμα ενός «Επιταφίου λόγου», που άκουσε κάποτε από τον Σωκράτη να τον συντάσσει η Ασπασία ως ρητορική άσκηση με τη μέθοδο του αυτοσχεδιασμού και της συγκόλλησης υπολειμμάτων από τον «Επιτάφιο λόγο» του Περικλή.

Γεννηθέντες δὲ καὶ παιδευθέντες οὕτως οἱ τῶνδε πρόγονοι ᾧκουσιν πολιτείαν κατασκευασάμενοι, ἧς ὀρθῶς ἔχει διὰ βραχέων ἐπιμνησθῆναι. πολιτεία γὰρ τροφή ἀνθρώπων ἐστίν, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἢ δὲ ἐναντία κακῶν. ὡς οὖν ἐν καλῇ πολιτείᾳ ἐτρέφησαν οἱ πρόσθεν ἡμῶν, ἀναγκαῖον δηλῶσαι, δι' ἣν δὴ κάκεῖνοι ἀγαθοὶ καὶ οἱ νῦν εἰσιν, ὧν οἶδε τυγχάνουσιν ὄντες οἱ τετελευτηκότες. ἢ γὰρ αὐτὴ πολιτεία καὶ τότε ἦν καὶ νῦν, ἀριστοκρατία, ἐν ἣ νῦν τε πολιτευόμεθα καὶ τὸν ἀεὶ χρόνον ἐξ ἐκείνου ὡς τὰ πολλά. καλεῖ δὲ ὁ μὲν αὐτὴν δημοκρατίαν, ὁ δὲ ἄλλο, ᾧ ἂν χαίρη, ἔστι δὲ τῇ ἀληθείᾳ μετ' εὐδοξίας πλήθους ἀριστοκρατία. βασιλεῖς μὲν γὰρ ἀεὶ ἡμῖν εἰσιν· οὗτοι δὲ τοτὲ μὲν ἐκ γένους, τοτὲ δὲ αἰρετοί·

Λεξιλόγιο

τῇ ἀληθείᾳ: στην πραγματικότητα, **τοτὲ μὲν ... τοτὲ δὲ**: άλλοτε μεν ... άλλοτε δε

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε στα νέα ελληνικά το απόσπασμα: "*πολιτεία γὰρ τροφή ... οἱ τετελευτηκότες.*"

Μονάδες 10

2. Ποιος είναι ο καταλληλότερος χαρακτηρισμός για το αθηναϊκό πολίτευμα και γιατί;

Μονάδες 10

3. Να γραφούν οι τύποι που ζητούνται:

ὀρθῶς: το επίρρημα στον υπερθετικό βαθμό

οἱ τετελευτηκότες: δοτική πληθυντικού στο θηλυκό γένος

βασιλεῖς: κλητική ενικού

τυγχάνουσιν: β' ενικό υποτακτικής αορίστου β'

καλεῖ: γ' πληθυντικό ευκτικής αορίστου στη μέση φωνή

Μονάδες 10

4. α. Να γίνει συντακτική αναγνώριση των υπογραμμισμένων λέξεων του κειμένου:
ἧς, πολιτείαν, ὁ μὲν, δημοκρατίαν, ἡμῖν.

β. **ἐν ᾗ νῦν τε πολιτευόμεθα καὶ τὸν ἀεὶ χρόνον ἐξ ἐκείνου ὡς τὰ πολλά:** Να αναγνωριστεί το είδος και η συντακτική λειτουργία της πρότασης.

Μονάδες 10